

Damir JELUŠIĆ, dipl. iur.

Procesnopravni institut *jus standi in judicio* u parničnom postupku

UDK 347.91/95

Autor u članku prezentira i analizira procesnopravni institut *jus standi in judicio* ili pravo stajanja pred sudom na brojnim primjerima iz relevantne, uglavnom vrhovnosudske, judikature. Navedeni institut određenim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost (nisu fizičke ni pravne osobe), daje mogućnost participiranja u parnici, bilo na način da navedeni položaj crpe iz posebnog propisa ili na način da im ga prizna parnični sud s procesnim učinkom.

1. UVOD

Participacija nekog subjekta u parnici ovisna je o njegovoj stranačkoj (ne)sposobnosti. Drugim riječima, stranačka nesposobnost je negativna procesna pretpostavka odnosno procesna smetnja.

Međutim, kako svako pravno pravilo, u pravilu, poznaje i iznimke, tako uz ispunjenje propisanih zakonskih uvjeta u parnici mogu participirati i participant koji nemaju stranačku sposobnost. Navedenu im mogućnost pruža procesnopravni institut *jus standi in judicio* ili, u prijevodu, pravo na stajanje pred sudom. Stoga ćemo u predmetnom radu, nakon što uvodno dodatno objasnimo što je stranačka sposobnost, na brojnim primjerima iz relevantne, uglavnom vrhovnosudske, judikature prezentirati i analizirati ovaj procesni institut do čije primjene u praksi dolazi (po)prilično rijetko.

2. STRANAČKA SPOSOBNOST

2.1. OPĆENITO O STRANAČKOJ SPOSOBNOSTI

Stranačka sposobnost je svojstvo određenog subjekta da može biti nositelj procesnih prava i dužnosti¹. Obilježja stranačke sposobnosti su nezavisnost od konkretne parnice odnosno permanentnost, neograničenost, odnosno potpunost i nezavisnost od konkretnoga građanskopravnog odnosa².

Nadalje, stranačka sposobnost je procesna pretpostavka participacije u parnici u svojstvu tužitelja³, tuženika, intervenijenta i zastupnika, ali pretpostavka parnične ili procesne sposobnosti, jer parnično sposobni su uvijek i stranački sposobni, no stranački sposobni nisu uvijek parnično sposobni.

2.2. STRANAČKA SPOSOBNOST FIZIČKE OSOBE

Sve fizičke osobe su pravno, a posljedično i stranački sposobne, to svojstvo stječu rođenjem, a gube ga smrću.

Na primjer:

- ... Stranačka sposobnost je svojstvo određene osobe da može biti nosilac procesnih prava i dužnosti time da stranačku sposobnost imaju svi oni koji imaju

građansku pravnu sposobnost. Sve fizičke osobe su pravno sposobne jer stranačku sposobnost stječu rođenjem (uz izuzetak nasciturusa). Tužiteljica, dakle, ima stranačku sposobnost pa nije osnovan prigovor revidenta da ne može biti stranka u ovoj pravnoj stvari⁴...

Stranačku sposobnost ima i *nasciturus* pod uvjetom da se rodi živ na temelju glasovite pravne fikcije sublimirane u latinskoj sentenciji: *nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur* – začeto, a nerođeno dijete, smatra se rođenim ako je riječ o njegovim pravima pod uvjetom da se rodi živo.

2.3. STRANAČKA SPOSOBNOST PRAVNE OSOBE

Sve pravne osobe imaju stranačku sposobnost, a pravni im poredak kao neživotnim društvenim tvorevina tu sposobnost priznaje od dana njihova nastanka odnosno stjecanja pravne osobnosti registracijom, organiziranjem ili *ex lege* (neko pravo ili pravni odnos nastaje po sili zakona ili drugoga pravnog propisa).

2.4. PROCESNOPRAVNE POSLJEDICE STRANAČKE NESPOSOBNOSTI

Zakon o parničnom postupku⁵ propisuje da stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba, te da se posebnim propisima određuje tko osim fizičkih i pravnih osoba⁶ može biti stranka u postupku.

Procesne odredbe koje normiraju ovaj institut su kogentnopravne naravi pa parnični sud tijekom cijele parnice *ex officio* pazi jesu li parnične stranke stranački sposobne.

Ako se tijekom parnice pojavi uklonjivi nedostatak vezan uz stranačku sposobnost, parnični je sud stranci obavezan pružiti mogućnost otkloniti ga u određenom danom joj sudskom roku.

- Na primjer: ... Prema odredbi čl. 83. st. 1. ZPP kad sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može otkloniti, pozvat će tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s

¹ Triva, Dika, Građansko parnično procesno pravo, str. 225.

² *ibid.*, str. 226. i 227.

³ Izrazi u ovom članku korišteni u muškom rodu, primjerice *tužitelj* ili *zastupnik*, rodno su neutralni odnosno na jednak način obuhvaćaju muški i ženski rod

⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2591/1991-2

⁵ Zakon o parničnom postupku (Nar. nov. br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 2/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11. – pročišćeni tekst, 25/13 i 89/14 – Odluka Ustavnog suda) dalje: ZPP.

⁶ *ibid.*, čl. 77/1. i 2.

osobom koja može biti stranka u postupku. Nakažno označavanje osobe koja može biti stranka u postupku (u ovom slučaju tužene M. L.) umjesto onoga koji ne može biti stranka (u ovom slučaju obrt – samostalna trgovačka radnja, koja nije pravna osoba) ne predstavlja, prema tome, subjektivno preinačenje tužbe, nego ispravak tužbe⁷...

Posljedično navedenom, ako parnični sud stranci ne da rok za ispravak tužbe ili istu odbaci prije isteka danog joj roka, čini relativno bitnu procesnu povredu koja utječe na zakonitost i pravilnost presude.

□ Na primjer: ... Iz prije iznijetih okolnosti proizlazi da je sud prvog stupnja utvrdio da osoba koja se pojavljuje kao stranka, u konkretnom slučaju Nadzorni odbor, **ne može biti stranka u postupku**, međutim, **taj se nedostatak može otkloniti, pa je po odredbi čl. 83. st. 1. Zakona o parničnom postupku taj sud trebao pozvati tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili je sud mogao poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku**. Po odredbi st. 3. toga članka navedenog zakona sud može odrediti stranci rok za otklanjanje navedenih nedostataka, a po st. 5. navedenoga članka, u slučaju ako određeni rok bezuspješno protekne, sud će rješenjem ukinuti radnje provedene u postupku ako su zahvaćene spomenutim nedostatkom i odbaciti tužbu ukoliko takav nedostatak sprječava daljnje vođenje parnice. Prema tome, **sud je ovlašten odbaciti tužbu tek ukoliko bi bezuspješno protekao rok u kojem je pozvao tužitelja da otkloni nedostatak**. Kako u ovom slučaju prvostupanjski sud nije tako postupio, a ni drugostupanjski koji je potvrdio rješenje o odbacivanju tužbe, bez prethodnog pozivanja stranke da otkloni nedostatak, **došlo je do bitne povrede odredaba parničnog postupka predviđene u čl. 354. st. 1. u vezi sa čl. 83. Zakona o parničnom postupku, pa je stoga reviziju tužitelja kao osnovanu trebalo prihvatiti, ukinuti rješenja sudova nižega stupnja i predmet vratiti sudu prvog stupnja da postupi u skladu sa prije navedenim propisom⁸...**

Odredbom čl. 83. ZPP-a, propisano je da ako je nedostatak koji se odnosi na stranku u postupku neotklonjiv ili ga stranka ne ukloni u danom roku, parnični je sud obavezan ukinuti sve provedene procesne radnje i rješenjem odbaciti tužbu, a protiv istog žalba nije dopuštena.

Nadalje, ako tijekom parnice dođe do stranačke nesposobnosti, bilo smrću fizičke osobe bilo prestankom pravne osobe, **parnica se prekida po sili zakona i može bitno nastaviti s nasljednicima fizičke osobe odnosno pravnim sljednicima pravne osobe ako su predmet spora prava koja na njih prelaze⁹.**

□ Na primjer: 1. ... Odredbom čl. 212. st. 1. toč. 1. ZPP propisano je da se postupak prekida kad stranka

umre. Ovu odredbu treba tumačiti u vezi s odredbom čl. 185. ZPP, prema kojoj se postupak pokreće tužbom. Iz navedenih odredaba slijedi da **prekid postupka nastaje ako su poslije podnošenja tužbe nastupile okolnosti zbog kojih se postupak prekida**. Kako je u konkretnom slučaju tužena umrla poslije podnošenja tužbe, dakle, nakon što je postupak pokrenut, to valja zaključiti da je ovaj parnični postupak **prekinut po sili zakona i da je sud bio dužan rješenjem utvrditi prekid postupka s danom 11. listopada 1996.**¹⁰ ... 2. ... Odredbe čl. 83. ZPP primjenjuju se kad sud utvrdi da je već u tužbi kao stranka označena osoba koja ne može biti stranka u postupku, odnosno ako je u tužbi kao stranka označena pravna osoba prestala postojati prije podnošenja tužbe. Međutim, **ako je pravna osoba postojala u vrijeme podnošenja tužbe, ali je tijekom postupka prestala postojati, tada se primjenjuje odredba čl. 212. toč. 3. ZPP**. Prema odredbi čl. 212. toč. 3. ZPP postupak se prekida kad stranka koja je pravna osoba prestane postojati. U konkretnom slučaju tužena je u vrijeme podnošenja tužbe postojala kao pravna osoba i prestala je postojati tijekom ovog postupka, pa je po samom zakonu (čl. 212. toč. 3. ZPP) postupak prekinut¹¹...

S obzirom na to da se postupak prekida po samom Zakonu, rješenje kojim se konstatira prekid parnice ima deklaratorni karakter.

Jednako tako, ako parnični sud stranački nesposobnoj osobi dopusti parničnu participaciju, čini apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka¹² na počinjenje koje instancijski sud u žalbenom postupku mora paziti po službenoj dužnosti¹³.

□ Na primjer: ... Odredbom čl. 82. ZPP propisano je da **sud u tijeku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi može li osoba koja se pojavljuje kao stranka biti stranka u postupku**. Kada sud utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, **a taj se nedostatak može otkloniti, pozvat će tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku (čl. 83. st. 1. ZPP)**. Prvostupanjski sud nije postupio sukladno citiranoj zakonskoj odredbi, već je postupak pred nižestupanjskim sudovima okončan s tuženikom pod tvrtkom Š., koja je tvrtka brisana iz sudskog registra, čime je počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP¹⁴...

Ako instancijski sud utvrdi počinjenje bitne povrede odredaba parničnog postupka može, ovisno o prirodi povrede, **ili ukinuti prvostupanjsku presudu i predmet vratiti na ponovni postupak ili ukinuti presudu i odbaciti tužbu**¹⁵. Potonje će, dakako, učiniti u slučaju (pr) ocjene da je posrijedi otklonjiva procesna smetnja¹⁶.

⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revt 8/2007-2

⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 202/2000-2

⁹ Ibid., čl. 212/1. t. 1. i 4. u vezi s čl. 215.

¹⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1925/2003-2

¹¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 564/02-2

¹² ZPP, čl. 354/2. t. 8.

¹³ Ibid., čl. 365/2.

¹⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 542/2000-2

¹⁵ ZPP, čl. 369/3.

¹⁶ Županijski sud u Rijeci, Gž-2753/2012-2

3. PRAVNI POLOŽAJ *JUS STANDI IN JUDICIO*

Zakon institut *jus standi in iudicio* normira stilizacijom po kojoj parnični sud može iznimno (s pravnim učinkom u određenoj parnici) priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema zakonskim odredbama ako utvrdi da (s obzirom na predmet spora), u biti, udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolažu imovinom na kojoj se može provesti ovrha, s tim da protiv rješenja kojim se priznaje svojstvo stranke u parnici nije dopuštena posebna žalba¹⁷.

Dakle, u kontekstu citiranoga, prvo je važno apostrofirati da priznanje predmetnog položaja proizvodi procesnopravne učinke samo u parnici u kojoj je isti priznat. Drugo, oblici udruživanja kojima se taj pravni položaj može priznati moraju udovoljavati bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, pri čemu ZPP posebice akcentira vlasništvo nad imovinom koja može biti predmetom ovrhe, dakako zato da bi se protustranka iz iste mogla namiriti.

3.1. STRANKE U POSTUPKU ODREĐENE POSEBNIM PROPISIMA

Zakon propisuje da se posebnim propisima određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba¹⁸. Primjer je takva *lex specialis* Zakon o radu¹⁹.

U nastavku citiramo relevantan fragment Zapisnika s IV. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda održane 2005. godine na kojoj se raspravljalo o predmetnom procesnom položaju prema ZR-u:

□ ... U odnosu na pitanje stranačke sposobnosti dr. I.G. je istaknuo da izborni odbor nema stranačku sposobnost, ali on je može imati ako mu zakon priznaje stranačku sposobnost ili mu je prizna parnični sud (čl. 77. ZPP). Naime, stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba (čl. 77. st. 1. ZPP), ali i ona kojoj je sud priznao svojstvo stranke. Slijedom izloženog, dr. I. G. smatra da nema zapreke da sud bilo kome tko krši obveze ZR prizna *ius standi in iudicio* – nastupanje pred sudom (čl. 77. st. 3. ZPP). I. C. također smatra da bi trebalo zauzeti stav da se svakom za koga se tvrdi da krši obveze Zakona o radu prizna *ius standi in iudicio* sukladno odredbi čl. 77. st. 3. ZPP. Nakon provedenog glasovanja jednoglasno je zauzeto slijedeće mišljenje: Sud može u smislu odredbe čl. 77. st. 3. Zakona o parničnom postupku priznati stranačku sposobnost svakom za koga se tvrdi da krši obveze Zakona o radu (*ius standi in iudicio*)...²⁰.

Nadalje, ZR-om je propisano da Radničko vijeće, izborni odbor, poslodavac, sindikati (koji imaju svoje članove zaposlene kod određenog poslodavca ili kandidat za radničko vijeće) mogu u roku od devedeset dana od dana objave konačnih rezultata izbora od nadležnog suda zahtijevati da u slučaju teške povrede (obveze

iz Zakona o provođenju izbora za radničko vijeće, koja je utjecala na rezultate izbora) poništi provedene izbore²¹.

Dakle, iako Radničko vijeće i Izborni odbor nemaju pravnu osobnost, pa posljedično ni stranačku sposobnost, ZR im kao poseban propis u određenim slučajevima daje *jus standi in iudicio*.

□ Na primjer: 1. ... Županijski sud u Zagrebu je odbacio tužbu, ocijenivši da tuženi Izborni odbor za provedbu izbora nema stranačku sposobnost, jer nije ni fizička ni pravna osoba, niti mu poseban zakon priznaje svojstvo pravne osobe (čl. 77. st. 2. ZPP-a), a niti mu sud daje takvo svojstvo (*ius standi in iudicio*) temeljem odredbe čl. 77. st. 3. ZPP-a, jer tuženik ne raspolaže imovinom na kojoj bi se mogla provesti ovrha. Pravna stajališta nižestupanjskog suda nisu osnovana. Iako tuženik nije ni fizička ni pravna osoba koja bi na temelju toga imala svojstvo stranke u postupku, tuženik stranačku sposobnost crpi iz odredbe čl. 77. st. 2. ZPP-a, u svezi s odredbom čl. 141. st. 3. Zakona o radu (Nar. nov., br. 38/95., 54/95., 65/95., 17/01., 82/01., 114/03. i 137/04. – u daljnjem tekstu ZR) koja je bila na snazi u vrijeme izbora članova radničkog vijeća tuženika, pa se primjenjuje na konkretan slučaj. Naime, odredbom čl. 77. st. 2. ZPP-a, propisano je da se posebnim propisima određuje tko – osim fizičkih i pravnih osoba – može biti stranka u postupku. Takav poseban propis je upravo odredba čl. 141. st. 3. ZR-a, koja radničkom vijeću, Izbornom odboru, poslodavcu i sindikatu koji je predložio kandidate i kandidatu, daje parničnu sposobnost zahtijevati pred sudom poništenje provedenih izbora za članove radničkog vijeća. Iz takve odredbe slijedi da upravo taksativno nabrojenima u čl. 143. st. 3. ZR-a, ukoliko sudjeluju u postupku izbora članova radničkog vijeća, sam zakon priznaje svojstvo stranke u postupku, dakle stranačku sposobnost. Ta se odredba ne može tumačiti samo gramatički, tako da bi se ograničila jedino na aktivnu legitimaciju, već u onom značenju koji proizlazi iz činjenice da navedeni propis priznaje određenim tijelima parničnu sposobnost, a to onda znači i aktivnu i pasivnu, dakako, ukoliko su sudjelovali u postupku izbora članova radničkog vijeća²². ... 2. ... Odredbom čl. 154. st. 1. Zakona o radu (Nar. nov., br. 149/09. – dalje: ZR) propisano je da Radničko vijeće može tužiti ili biti tuženo na temelju ovlaštenja, odnosno obveza utvrđenih ovim ili drugim zakonom, drugim propisom ili Kolektivnim ugovorom. Budući da Radničko vijeće nije fizička ni pravna osoba, time je ovom tijelu posebnim zakonom, tj. gore spomenutom odredbom ZR, dana stranačka sposobnost u smislu čl. 77. st. 2. ZPP²³...

Zakon o trgovačkim društvima²⁴ predmetni pravni položaj u parnici radi pobijanja odluke glavne skupštine društva daje upravi i upravnom odboru društva,

¹⁷ *ibid.*, čl. 77/3. i 4.

¹⁸ *ibid.*, čl. 77/2.

¹⁹ Zakon o radu (Nar. nov., br. 93/14., dalje: ZR)

²⁰ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Su: IV-293/05

²¹ *ibid.*, čl. 162/1.

²² Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 15/05-2

²³ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Gž 31/11-2

²⁴ Zakon o trgovačkim društvima (Nar. nov. br. 125/11. – pročišćeni tekst, 111/12., 68/13. i 110/15.), dalje ZTD

a nadzornom odboru društva u parnici radi pobijanja odluke glavne skupštine o uporabi dobitka²⁵.

U prilogu navedenom iznosimo dio obrazloženja odluke Ustavnog suda:

□ ... Prema ocjeni Ustavnog suda, dioničari i nadzorni odbor u konkretnom slučaju imaju različit pravni položaj. Nadzorni odbor dioničkog društva nije osoba već tijelo dioničkog društva, koje u ostvarivanju nadzora može ustati s tužbom protiv odluke glavne skupštine i time štiti manjinske dioničare, a ZTD mu za to daje ius standi in iudicio. Nadzorni odbor tužbu podiže protiv dioničkog društva čije je tijelo, stoga je to, zapravo, radnja društva poduzeta protiv samoga sebe s ciljem da se utvrdi ništavost odluke drugog tijela društva. Na taj način društvo samoinicijativno djeluje da bi ispravilo odluku koja nije utemeljena na prosudbi razumnog gospodarstvenika²⁶...

Primjere prava na stajanja pred sudom uređena posebnim propisima zaključujemo Zakonom o državnom odvjetništvu²⁷ koji državnom odvjetniku u ovršnom postupku, radi naplate troškova kaznenog postupka ili oduzimanja imovinske koristi, priznaje prava i dužnosti ovrhovoditelja.

3.2. JUDIKATURNI PRIMJERI NEPRIZNANJA PRAVA NA STAJANJE PRED SUDOM NEKIM OBLICIMA UDRUŽIVANJA KOJI NEMAJU STRANAČKU SPOSODBNOST

U nastavku ćemo, citiranjem relevantnih fragmenata pretežito vrhovnosudskih odluka, na primjerima iz judikature prikazati kojim su oblicima udruživanja bez stranačke sposobnosti parnični sudovi priznavali pravni položaj *jus standi in iudicio*, a kojima nisu, te zbog kojih razloga odnosno uz koju pravnu argumentaciju.

3.2.1. Strano veleposlanstvo u Republici Hrvatskoj

... Pobijanim rješenjem drugostupanjski sud je ukinuo prvostupanjsko rješenje kojim se taj sud oglašio stvarno nadležnim za odlučivanje u radnom sporu povodom tužbe tužiteljice protiv tuženika Veleposlanstva Japana u Republici Hrvatskoj, a radi utvrđenja nedopuštenosti odluke o otkazu ugovora o radu, te je tužbu odbacio ocijenivši da tuženo Veleposlanstvo Japana u Republici Hrvatskoj nema pravnu sposobnost, a zbog čega i da ne može biti stranka u ovom postupku. Tužiteljica prigovara takvom pravnom shvaćanju drugostupanjskog suda smatrajući da je Veleposlanstvu Japana u Republici Hrvatskoj trebalo priznati svojstvo stranke u postupku (*jus standi in iudicio*) u smislu odredbe čl. 77. st. 3. ZPP-a. Veleposlanstvo Japana ima status strane diplomatske misije u Republici Hrvatskoj i kao takvo se ne može podvesti ni pod pojam fizičke ni pravne osobe, a koje prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP-a mogu biti stranke u postupku. Odredbom čl. 77. st. 2. ZPP-a određeno je da se posebnim propisom određuje tko može biti stranka u postup-

ku osim fizičkih i pravnih osoba. Stranoj diplomatskoj misiji takvo svojstvo nije priznato posebnim propisima, a niti ono proizlazi iz odredaba Bečke konvencije o diplomatskim odnosima („Narodne novine“, Međunarodni ugovori broj 12/93 – dalje: Bečka konvencija), a kojima su određena ovlaštenja diplomatske misije. Proizlazi dakle da je Veleposlanstvo kao strana diplomatska misija, tijelo države koju ono predstavlja u zemlji primateljici, pri čemu prava i obveze koje nastaju njegovim djelovanjem u zemlji primateljici se smatraju učincima države koju ono predstavlja. Prema odredbi čl. 77. st. 3. ZPP-a parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koja nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. tog članka, ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolaže imovinom na kojoj se može provesti ovrha. Polazeći od prethodno obrazloženog pravnog položaja Veleposlanstva definiranog odredbama Bečke konvencije, a dovodeći ga u svezu s odredbom čl. 77. st. 3. ZPP-a, zaključiti je kako u konkretnom slučaju nema pretpostavki na temelju kojih bi se Veleposlanstvu Japana u Republici Hrvatskoj moglo priznati svojstvo stranke sa učinkom u ovoj parnici, jer bi to bilo suprotno Bečkoj konvenciji. Kako dakle pobijanim rješenjem nije počinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. u svezi s odredbom čl. 77. st. 3. ZPP-a, reviziju je trebalo odbiti i odlučiti kao u izreci sve na temelju odredbe čl. 393. u svezi s odredbom čl. 400. st. 3. ZPP-a²⁸...

3.2.2. Pravosudno tijelo izvan granica ovlasti koje ima na predmetno pravo na temelju posebnog propisa

... Kod toga je sud drugog stupnja izrazio pravilno pravno stajalište da čl. 21. st. 2. Zakona o prodaji stanova na koji ma postoji stanarsko pravo (Nar. nov., br. 43/91.) ovlašćuje državnog pravobranitelja samo na tužbu za poništenje ugovora, a ne i na zahtjev za isplatu razlike cijene. Ovdje je naime u pitanju tužiteljeva stranačka sposobnost. Kako on nije ni fizička ni pravna osoba, to je posebnim propisom, tj. spomenutom zakonskom odredbom utvrđeno da može biti stranka u konkretnom sporu (čl. 77. st. 2. Zakona o parničnom postupku - ZPP). Njegova je međutim stranačka sposobnost ograničena, na zahtjev za poništenje ugovora kakav je sporni, a ne i na zahtjev za isplatu razlike cijene. Stoga je u tom dijelu trebalo prihvatiti reviziju, ukinuti presude obaju sudova nižega stupnja i odbaciti tužbu²⁹...

3.2.3. Podružnica domaćega trgovačkog društva

... Žalitelj (podružnica trgovačkog društva) u žalbi inzistira da mu se prizna svojstvo stranke u postupku prema odredbi članka 77. stavak 3. Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91., 91/92. i 112/99.) prema institutu *jus standi in iudicio*, iako odredbe Zakona o trgovačkim društvima (Nar. nov., br. 111/3. i 34/99., dalje:

²⁵ ibid., čl. 362/1. t. 4. i čl. 365.

²⁶ Ustavni sud Republike Hrvatske, Broj: U-I-4928/2005

²⁷ Zakon o državnom odvjetništvu (Nar. nov., br. 76/09., 153/09., 116/10., 145/10., 57/11., 130/11., 72/13., 148/13., 33/15. i 82/15.), čl. 33/2.

²⁸ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 1125/13-3, tako i Revr 997/09-2, te Ustavni sud Republike Hrvatske, Broj: U-III-3082/2014

²⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2042/1997-2

ZTD) izričito upućuju kako se koristi tvrtka podružnice i kako posluje. Prema odredbi članka 26. ZTD-a podružnica može poslovati pod svojom tvrtkom, a tvrtka podružnice mora sadržavati: 1. tvrtku ili skraćenu tvrtku trgovačkog društva, 2. naznaku djelatnosti podružnice, 3. riječi iz koje je vidljivo da se radi o podružnici. Odredba članka 7. stavak 3. određuje da podružnice nisu pravne osobe i njihovim poslovanjem prava i obaveze stječe društvo, a podružnica posluje pod svojom tvrtkom i mora pri tome navesti svoje sjedište i sjedište osnivača. Stoga je u pravu prvostupajski sud kada je pozivao tužitelja na ispravak naziva tvrtke tužitelja, i kada tužitelju nije priznao svojstvo stranke u postupku. Naime, odredba stavka 2. članka 77. ZPP-a određuje da se posebnim propisima određuje tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba, a u stavku 3. određuje se da parnični sud može iznimno pravnim učinkom u određenoj parnici priznati svojstvo stranke i u onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost, i određuje za to uvjete. U ovom konkretnom slučaju i predmetu, posebnim propisom, odnosno ZTD-om, kao što se navodi u obrazloženju prvostupajnske presude izričito je određeno da podružnice nisu pravne osobe (članak 7. stavak 3. ZTD-a). Stoga parnični sud ne može koristiti iznimku iz odredbe stavka 3. članka 77. za davanje svojstva pravne osobnosti podružnici³⁰...

3.2.4. Bivša SFRJ kao inegzistentna pravna osoba

... Pobijanim rješenjem predmetna tužba je odbačena temeljem odredbe iz čl. 83. st. 5. Zakona o parničnom postupku – ZPP (Nar. nov., br. 53/91. i dr.), obzirom na činjenicu da je podnesena protiv bivše Države SFRJ kao pravne osobe koja je prestala postojati prije podnošenja tužbe, uz obrazloženje da se navedeni nedostatak koji se tiče stranačke sposobnosti tuženika ne može otkloniti. U reviziji se neosnovano ističe da se radi o nedostatku tužbe koji su tužiteljice mogle otkloniti da ih je sud temeljem odredbe iz čl. 83. st. 1. ZPP-a pozvao da to učine, tako što bi RH označili kao pravnog sljednika bivše SFRJ. Odredbom iz čl. 83. st. 1. ZPP-a određeno je da će sud u slučaju kada utvrdi da osoba koja se pojavljuje kao stranka ne može biti stranka u postupku, a taj se nedostatak može otkloniti, pozvati tužitelja da izvrši potrebne ispravke u tužbi ili će poduzeti druge mjere da bi se postupak mogao nastaviti s osobom koja može biti stranka u postupku. Dakle, navedenom odredbom predviđena je mogućnost ispravljanja tužbe u slučaju kada stranka u postupku nema stranačku sposobnost, kao što su to neki organizacijski oblici koji nemaju svojstvo pravne osobe, a posebnim propisima im nije priznata stranačka sposobnost, pa se taj nedostatak stranačke sposobnosti ispravljanjem tužbe može otkloniti tako da se označi kao stranka pravna osoba u čijem sastavu se taj organizacioni oblik nalazi. Međutim, tužba podnesena protiv nepostojeće pravne ili fizičke osobe ne može se ispraviti, jer se u slučaju označavanja eventualnih pravnih sljednika takove nepostojeće osobe ne bi radilo o ispravci tužbe, već bi se radilo o novoj tužbi. Sukladno tome proizlazi da u konkretnom slučaju tužiteljice nisu mogle ispraviti tužbu

označavanjem RH kao pravnog sljednika tužene nepostojeće Države SFRJ i da je stoga rješenje o odbacivanju tužbe kao neurednog podneska po kojem se ne može postupati doneseno uz pravilnu primjenu odredaba iz čl. 83. st. 1. i 5. ZPP-a³¹...

3.2.5. Zajednički odvjetnički ured

... U postupku je naime kao tužitelj sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku. Stranka u postupku može biti pravna i fizička osoba, a stranačka sposobnost može se priznati određenim oblicima udruživanja koji nemaju pravne sposobnosti. Zajednički odvjetnički ured nije ni pravna ni fizička osoba niti takva tvorevina kojoj se za potrebe vođenje parnice može priznati stranačka sposobnost. Naime, Zakon o odvjetništvu (Nar. nov., br. 9/94., dalje: Zakon) razradio je odredbe o zajedničkim uredima i odvjetničkim društvima, pri čemu je svojstvo pravne osobe priznao samo odvjetničkim društvima. Odvjetničko društvo osniva se kao javno trgovačko društvo (članak 27. stavak 2. Zakona). Zajednički odvjetnički ured, međutim, nema svojstvo pravne osobe. Prema članku 25. Zakona više odvjetnika može imati zajednički ured. U tom slučaju međusobna prava i obveze odvjetnici ureduju u pisanom obliku, osnivaju odvjetnički ured upisom u odgovarajući upisnik komore. No tim upisom ne stječu svojstvo javnog trgovačkog društva, niti svojstvo pravne osobnosti. Zato je sud trebao tijekom postupka pozvati ovrhovoditelja da uredi prijedlog za ovrhu, te kao stranku označi osobu koja može biti stranka u postupku. Na stranačku sposobnost sud je dužan paziti tijekom cijelog postupka. Donijevši pobijano rješenje u postupku u kojemu je od strane ovrhovoditelja sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku sud je počinio bitnu povredu odredaba postupka iz članka 354. stavak 2. točka 10. ZPP-a u svezi sa člankom 19. Ovršnog zakona³²...

3.2.6. Glazbena skupina

... Ispitujući prvostupajnsko rješenje u granicama žalbenih razloga odnosno prema odredbi čl. 365. st. 2. Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91., 91/92. i 112/99., dalje: ZPP), ovaj sud je utvrdio da su osnovani žalbeni razlozi bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. i 13. ZPP-a. Prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP-a stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba, prema st. 2. istog člana posebnim propisima određuje se tko može biti stranka u postupku osim fizičkih i pravnih osoba, a st. 3. uređuje pravo ius standi in judicio, kojim parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici priznati svojstvo stranke i onim oblicima određivanja koje nemaju stranačku sposobnost prema odredbama prethodna dva stavka, da s obzirom na predmet spora u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti i prema odredbama Zakona o industrijskom vlasništvu (Nar. nov., br. 53/91., 19/92. i 26/93.) koji se primjenjuje na ovaj predmet (čl. 14. do 16.) određeno je da zaštitu industrijskog vlasništva pa tako i robno-uslužnog žiga mogu tražiti pod određenim uvjetima pravne i fizičke osobe. Prema

³⁰ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-2617/00

³¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 2095/1996-2

³² Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-4228/99

priloženoj prijavi za zaštitu znaka XXXXXX Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo navedeno je da N. D. kao fizička osoba traži zaštitu toga znaka (list spisa 6). Na listu 7 spisa sadržan je zaključak prema kojem se podnositelju zahtjeva D. N. daje određeni nalaz u svezi s podnijetim zahtjevom za zaštitu znaka XXXXXX. **Kako tužbu podnosi glazbena skupina XXXXXX, a koja nije ni fizička ni pravna osoba to očito za sada ta skupina nema stranačke sposobnosti, a niti ima obrazloženja u prvostupanjskom rješenju o tome temeljem čega je toj skupini priznato pravo ius standi in iudicio prema odredbi čl. 77. st. 3. ZPP-a.** Prema tome je u ovoj fazi postupka ostvaren žalbeni razlog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. toč. 10. ZPP-a prema kojoj je ostvarena bitna povreda parničnog postupka, a koja u postupku sudjeluje osoba koja ne može biti stranka u postupku³³...

3.3. JUDIKATURNI PRIMJERI PRIZNANJA PRAVA NA STAJANJE PRED SUDOM NEKIM OBLICIMA UDRUŽIVANJA KOJI NEMAJU STRANAČKU SPOSOBNOST

3.3.1. Stečajna masa

... S obzirom na iznijeta utvrđenja i po pravnom stajalištu ovog suda pravilan je zaključak nižestupanijskih sudova da se **tužbeni zahtjev tužitelja upravljen prema I-tuženici neosnovan**, jer I-tuženica nije bila ni u kakvom pravnom odnosu prema tužitelju da bi osobno bila odgovorna za isplatu tužiteljeve tražbine, tj. **pravilno su zaključili osnovanim prigovorom promašene pasivne legitimacije u odnosu na I-tuženu**. Navedeni pravni zaključak nižestupanijskih sudova je utemeljen na odredbi čl. 130. Zakona o prisilnoj nagodbi, stečaju i likvidaciji (Nar. nov., br. 54/94. – pročišćeni tekst – dalje: ZPNSL), jer je stečajni postupak proveden, te je rješenje o obustavi stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom doneseno prije stupanja na snagu Stečajnog zakona, a prema odredbi čl. 130. ZPNSL nakon **prodaje dužnika kao pravne osobe stečajni se postupak u odnosu na dužnika obustavlja, ali se postupak nastavlja protiv stečajne mase** koju zastupa stečajni upravitelj radi namirenja vjerovnika. **Stečajnoj masi se u tom slučaju priznaje ius standi in iudicio, u smislu odredbe čl. 77. ZPP-a, a stečajni upravitelj je zastupnik stečajne mase kako bi se u konačnici iz te mase namirili vjerovnici, te kako bi došlo do zaključenja stečajnog postupka.** Tužitelj je svoju tražbinu nakon odluke o otvaranju stečajnog postupka bio dužan prijaviti stečajnom vijeću, što je tužitelj i učinio s tim što je stečajni upravitelj priznao dio te tražbine, a za dio tražbine je tužitelj upućen na parnicu. Navedeno znači da I-tuženica kao fizička osoba nije ni u kakvoj obvezi prema tužitelju glede njegove tražbine koju je mogao namiriti iz stečajne mase³⁴...

3.3.2. Podružnica stranoga trgovačkog društva

... **Sporno pravno pitanje zbog kojeg je drugostupanjski sud na temelju odredbe čl. 382. st. 2. ZPP dopustio reviziju tiče se stranačke sposobnosti tuženice.** S obzirom na či-

njenicu da je predmetna **tužba podnesena protiv poslovne jedinice inozemnog trgovačkog društva koja nije pravna osoba**, što proizlazi iz odredaba čl. 7. st. 3. i 613. Zakona o trgovačkim društvima (Nar. nov., br. 111/93., 34/99., 52/00. i 118/03. – dalje: ZTD), nižestupanijski sudovi su tužbeni zahtjev ocijenili neosnovanim uz obrazloženje da je osnovan tuženikov prigovor promašene pasivne legitimacije, jer da prema odredbi čl. 77. st. 1. ZPP stranka u postupku može biti pravna ili fizička osoba, a da **nisu ispunjene pretpostavke iz čl. 77. st. 2. ZPP da se podružnici prizna svojstvo stranke.** U ovom sporu iz radnog odnosa tužitelj ostvaruje novčanu tražbinu za koju tvrdi da mu pripada za rad na terenu kojeg je obavio kao radnik tužene podružnice. Prema odredbi čl. 77. st. 2. ZPP parnični sud može iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. istog članka ako utvrdi, da s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljava bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspolaže imovinom na kojoj se može provesti ovrha. Tuženu podružnicu osnovalo je inozemno trgovačko društvo radi obavljanja trgovačke djelatnosti u Hrvatskoj koju, s obzirom na odredbu čl. 613. ZTD, nije niti mogao obavljati prije osnivanja podružnice. **Poslovna djelatnost inozemnog trgovačkog društva B. u Republici Hrvatskoj odvijala se u granicama registrirane djelatnosti tužene podružnice, a ovaj spor proizlazi isključivo iz te djelatnosti**, pa imajući na umu pravnu prirodu ovog spora u kojem tužitelj ostvaruje novčanu tražbinu za koju tvrdi da mu pripada kao radniku tužene podružnice za obavljanje rad na terenu, **ovaj sud prihvaća revizijsku tvrdnju tužitelja da su ostvarene pretpostavke za priznavanje svojstva stranke tuženoj podružnici na temelju spomenute odredbe čl. 77. st. 3. ZPP.** Proizlazi dakle da su nižestupanijski sudovi navedenu odredbu ZPP pogrešno primijenili kada su **zaključili da se tuženici ne može priznati stranačka sposobnost** i da je time počinjena u reviziji istaknuta bitna povreda odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 1. ZPP, pa je na temelju odredbe čl. 394. st. 1. ZPP nižestupanijske presude valjalo ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje³⁵...

4. ZAKLJUČAK

Procesnopravni institut *jus standi in iudicio* ili pravo stajanja pred sudom određenim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost, dakle nisu fizičke ni pravne osobe, daje mogućnost participiranja u parnici, bilo na način da navedeni položaj crpe iz posebnog propisa bilo na način da im ga prizna parnični sud s procesnim učinkom *in concreto*. Protiv rješenja kojim parnični sud priznaje taj pravni položaj, žalba nije dopuštena. Bitan element o kojem parnični sud, uz ostalo, mora voditi računa kod (ne)priznavanja ovog položaja obliku udruživanja jest da oblik udruživanja ima pravo vlasništva nad imovinom koja može biti predmetom ovrhe. Zaključno, smatramo da su u praksi mnogo češći slučajevi nepriznavanja nego priznavanja predmetnoga procesnog položaja.

³³ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-1872/00

³⁴ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 863/07-2

³⁵ Vrhovni sud Republike Hrvatske, Revr 287/06-2